

TÜRK HUKUKUNDA SİGORTACININ HALEFİYETİ

THE SUBROGATION OF THE INSURER IN TURKISH LAW

Arş. Gör. Gökhan GÜNCAN

Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı,
gguncan@gmail.com

Yalova / Turkey

ORCID: 0000-0001-5055-1001

ÖZET

“Halef” sözcüğü, etimolojik olarak Arapça kökenli olup, “birinin ardından gelip onun makamına geçen kimse” anlamına gelmektedir. Hukuki anlamda bir terim olarak değerlendirildiğinde ise “halefiyet”, “alacaklıya ödemede bulunan üçüncü kişinin yaptığı ödeme nispetinde alacaklının yerine geçmesi ve onun yerini alması”; başka bir ifadeyle, “ödeme yapan veya ifade bulunan üçüncü kişinin hukuken alacaklının sahip olduğu haklara sahip olması” olgusunu ifade eden bir sözcüktür.

Halefiyetin düzenleniş biçimine bakıldığında, buna ilişkin genel düzenlemenin 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (Kısaca: TBK)’nda yer aldığı görülür. Mezkur Kanunun m. 127 hükmüne göre “borçlu tarafından alacaklıya ifade bulunacak üçüncü kişinin kendisine halef olacağını ifadan önce alacaklıya bildirmesi” ve “malikin veya mülkiyet dışında başka bir aynı hak sahibinin üçüncü kişinin borcu için rehin kurulmuş bir şeyi rehinden kurtarması” olmak üzere halefiyetin gerçekleşebileceği iki olasılıktan bahsettiği görülecektir. Ancak, hükümde dikkati çeken bir diğer husus, halefiyet hallerine ilişkin diğer hükümlerin saklı tutulmuş olmasıdır (TBK 127/2).

Halefiyete ilişkin 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun saklı tuttuğu hükümlerden birisi de sigorta hukukunda cari olan sigortacının halefiyeti halidir. Sigorta hukukunda halefiyete ilişkin düzenlemelere bakıldığında 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun (Kısaca: TTK), bu ilkeye ilişkin hükümleri mal ve sorumluluk sigortaları için ayrı ayrı sevk ettiği görülmektedir. Mal sigortalarında sigortacının halefiyeti TTK 1472 hükmünde düzenlenmiş iken, sorumluluk sigortalarında sigortacının halefiyeti ise TTK 1481 hükmünde düzenlenmiştir. Anılan hükümler, birbirlerine paralel biçimde, sigorta tazminatını ödeyen sigortacının hukuken sigortalının yerine geçeceğini düzenlemiş ve sigortalının gerçekleşen zarar dolayısıyla sorumlulara karşı sahip olduğu dava ve takip hakkının tazmin edilen sigorta tazminatı nispetinde sigortacıya geçeceğini ifade etmektedir. Aynı zamanda mezkur hükümler sigortalıyı da sigortacının halefiyete ilişkin haklarını ihlal edecek biçimde davranmaktan men etmekte ve sigortacının halefiyete ilişkin haklarını ihlal etmesi halinde sigortacıya karşı sorumlu olacağını da düzenlemektedir (TTK 1472/2, 1481/3). Hükümler birlikte ele alındığında, dikkati çeken husus, halefiyetin esasen zarar sigortaları için düzenlenmiş olduğu ve kural olarak meblağ sigortaları için bu ilkenin uygulanamayacak olmasıdır. Zira meblağ sigortaları açısından önemli olan rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta sözleşmesinde kararlaştırılan meblağın ödenmesidir. Meblağ sigortalarında bir zararın tazmini gündeme gelmez.

Buna göre meblağ sigortalarının esas itibarıyla halefiyet ilkesinin düzenleniş amacına da uygun düşmediği söylenebilir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu bir yandan halefiyet ilkesini düzenlemiş iken, diğer yandan bu ilkeyi bir başka ilke ile, yani zenginleşme yasağı ilkesi ile desteklemiştir. TTK m. 1459 hükmü "Sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder" ibaresiyle sigortacının sadece teminat kapsamındaki gerçek zararı karşılayacağını, daha fazlasından sorumlu olmayacağını ifade etmektedir. Böylece kanun koyucu sigortacılık kurumunun bir zenginleşme aracı olarak kullanılmasının önüne geçmeye çalışmıştır. Halefiyet ilkesi de esasen zenginleşme yasağını desteklemektedir. Halefiyet ilkesi, sigortalının sigortacıya başvurarak zararını tazmin ettirmesine rağmen zarar sorumlusuna da başvurarak ikinci kez talepte bulunmasını, yani sigortacılık kurumunun bir zenginleşme aracı olarak kullanılmasını önlemektedir. Sigortacı sadece sigortalıya sigorta sözleşmesi kapsamında zararın tazmin edilen kısmı nispetinde sigortalıya halef olmakta ve diğer yandan sigortalının da zararın sigorta ile karşılanmayan kısmı için zarar sorumlusuna başvurma imkanı devam etmektedir. Sigortacı, ödediği ve böylece sigortalıya halef olduğu miktar için zarar sorumlusuna rücu edebilme hakkına sahiptir. Sigortacının zarar sorumlusuna rücu edebilmesi için sigorta tazminatının kısmen veyahut tamamen ödenmiş olması ve sigortalının zarar sorumlusuna karşı başvuruda bulunabileceği takip veya dava yetkisine sahip olması şartları aranır. Sigortacının rücu hakkını kullanırken tabi olduğu zamanaşımı süresi, zarar sorumlusuna sigortalının başvururken tabi olduğu zamanaşımı süresi ile aynıdır.

Bu makalede, halefiyete ilişkin genel düzenlemelere değinilerek Türk hukukunda sigortacının halefiyetinin şartları, hükümleri ve sonuçları Kanun ve doktrindeki görüşler ışığında ele alınarak irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mal Sigortası, Sorumluluk Sigortası, Halefiyet İlkesi, Rücu Hakkı

ABSTRACT

The word "Khalaf" is etymologically of Arabic origin and means "one who follows someone and takes his place". When evaluated as a legal term, "subrogation" means "replacing and replacing the creditor in proportion to the payment made by the third party paying the creditor"; in other words, it is a word that expresses the fact that the third person making the payment or performing the payment has the rights legally possessed by the creditor.

When we look at the arrangement of the subrogation, it is seen that the general regulation regarding this is included in the Turkish Code of Obligations No. 6098. Art of the aforementioned Law. According to the provision of art 127, it will be seen that there are two possibilities in which subrogation can take place: "the third person who will perform to the creditor by the debtor notifies the creditor before the performance that he will succeed him" and "the owner or another real right holder other than the property releases something pledged for the debt of the third party from the pledge". However, another point that draws attention in the provision is that other provisions regarding the states of subrogation are reserved (Turkish Code of Obligations art. 127/2).

One of the provisions reserved by the Turkish Code of Obligations No. 6098 regarding the subrogation is the subrogation of the current insurer in the insurance law. When we look at the regulations regarding subrogation in insurance law, it is seen that the Turkish Commercial Code No. 6102 (in short: TCC) refers to the provisions regarding this principle separately for property and liability insurances. While the subrogation of the insurer in property insurance is regulated in the provision of TCC 1472, the subrogation of the insurer in liability insurance is regulated in the provision of 1481 of the TCC. The aforementioned provisions, in parallel with each other, regulate that the insurer who pays the insurance indemnity will legally replace the insured and states that the insurer's right of action and proceeding against those responsible for the damage incurred will pass to the insurer in proportion to the indemnified insurance indemnity.

At the same time, the aforementioned provisions prohibit the insured from acting in a way that violates the insurer's rights regarding substitution and regulates that the insurer will be liable to the insured if it violates its rights regarding substitution (TCC 1472/2 and TCC 1481/3). When the provisions are taken together, it is noteworthy that the subrogation is mainly regulated for loss insurances and this principle cannot be applied for sum insurances as a rule. Because the important thing in terms of amount insurance is the payment of the amount agreed in the insurance contract in case of the realization of the risk. In sum insurance, compensation for a loss is not on the agenda. Accordingly, it can be said that sum insurances do not comply with the purpose of the subrogation principle.

While the Turkish Commercial Code No. 6102 regulated the principle of subrogation on the one hand, it supported this principle with another principle, namely the principle of prohibition of enrichment. With the phrase "The Insurer compensates the loss suffered by the insured", the provision of the TCC art. 1459 states that the insurer will only cover the actual damage within the scope of the coverage and will not be liable for more. Thus, the legislator tried to prevent the insurance institution from being used as a means of enrichment. The principle of subrogation also essentially supports the prohibition of enrichment. The principle of subrogation prevents the insured from making a second claim by applying to the person responsible for the loss, even though the insured has applied to the insurer for compensation, that is, the insurance institution is not used as a means of enrichment. The insurer becomes a successor to the insured only in proportion to the portion of the damage indemnified under the insurance contract, and on the other hand, the insured continues to have the opportunity to apply to the loss responsible for the portion of the damage not covered by insurance. The insurer has the right to recourse to the loss responsible for the amount paid and thus successor to the insured. In order for the insurer to recourse to the loss responsible, it is required that the insurance indemnity has been partially or fully paid and that the insured has the authority to pursue or litigate against the loss responsible. The statute of limitations to which the insurer is subject when exercising its right of recourse is the same as the statute of limitations when applying to the insured person.

In this article, the conditions, provisions and consequences of the insurer's subrogation in Turkish law are discussed in the light of the views in the Law and doctrine by referring to the general regulations regarding the subrogation.

Keywords: Property Insurance, Liability Insurance, Principle of Subrogation, Right of Recourse.

GENEL OLARAK HALEFİYET TANIMI

Kelime anlamı ile "halef" sözcüğü "birinin ardından gelip onun makamına geçen kimse"yi ifade eder¹. bir kimsenin ardından gelerek, onun yerine geçme olgusu ise "halefiyet" terimi ile ifade edilmektedir.

Hukuki terim şeklinde ele alındığında halefiyet, "alacaklıya ifade bulunan bir kimsenin, onun bütün hak ve yetkilerine sahip olarak sorumlu olan bir başka kimseye başvurması" biçiminde tanımlanabilir². Diğer bir ifadeyle halefiyet, bir kimsenin bir başkasına ait bir hakka veya bir bütün olarak malvarlığına sahip olarak o kimsenin yerine geçmesidir³.

¹ TDK tanımı için bkz. <https://sozluk.gov.tr/>.

² Tanıma ilişkini bkz. Ahmet Mithat KILIÇOĞLU, Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1974, s. 1-4 s.397.

³ Haluk NOMER. Halefiyet ile Rücu Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortalarda Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü., İÜHF M C. LV, İSTANBUL, 1997, s 243.

Türk hukukunda sigortacının halefîyet hakkı da, halefîyetin -genel anlamda ifade edilen tanımına uygun bir biçimde-, sigortacının rizikonun gerçekleşmesi durumunda ödediği sigorta tazminatı nispetinde zarar gören sigorta ettirenin sahip olduğu tazminat alacağı hakkına kanunen halef olmasını ifade eder⁴. Sigortacı, böylece rizikonun gerçekleşmesi sonucunda meydana gelen zararların tazmini için zarar gören sigorta ettirenin zarar sorumlularına karşı herhangi bir hukuki sebebe dayanarak sahip olduğu talep hakkına sahip olmaktadır⁵. Öncelikle belirtmek gerekir ki, halefîyette zarar gören sigorta ettirenin talep hakkı sigortacıya kanun gereği geçmektedir. Dolayısıyla, sigortacının halefîyeti, herhangi bir bildirim veya kabul şartına veyahut bir mahkeme kararına gerek olmadan gerçekleşir⁶. Halefîyetin gerçekleşmesi için zarara sebep olan olayın niteliği de önem taşımaz. Halefîyete konu olan alacak hakkı, sözleşmeden doğabileceği gibi, kanundan veya haksız fiilden de kaynaklanabilir⁷.

HUKUKİ NİTELİĞİ

Sigortacının halefîyetinde riziko gerçekleştiğinde sigortacı sigorta tazminatı ödemekte ve bu şekilde zararı karşılamakta; ödediği sigorta tazminatı nispetinde de sigortalıya halef olmaktadır. Sigortalının gördüğü zarar sonucunda zarar sorumlusuna karşı sahip olduğu talep hakkı, ödediği sigorta tazminatı nispetinde sigortacıya geçmesi kuralına dayanması ve bunun kanun hükmü gereği kendiliğinden gerçekleşmesi sebebiyle sigortacının halefîyet hakkının hukuki niteliği itibarıyla bir “kanuni temlik” ileri sürülmektedir⁸. Kural olarak ifa ile borcun sona ermesi gerekirken, burada anılan kurala bir istisna getirilmiştir. Böylece tazminat ödenmesine rağmen zarar sorumlusuna karşı sahip olunan talep hakkı sona ermemekte ve halefîyet ilkesi sayesinde bu hak sigortacıyla geçmektedir⁹.

Sigortacının halefîyeti, sadece ödeme yaptığı sigorta tazminatı ile sınırlı bir başvuru hakkı bahsettiği için “cüz’î halefîyet”; kanun hükmü gereği kendiliğinden gerçekleştiği için de “kanuni halefîyet” niteliğindedir¹⁰. Sigorta poliçesi genel şartlarında genellikle halefîyete ilişkin hükümler bulunmaktadır. Ancak, sigorta genel şartlarında sigortacının halefîyetine ilişkin hükümlere yer verilmiş olması, halefîyetin “kanuni” olma vasfını sona erdirmeyecektir¹¹. Sigortacının halefîyeti, buna rağmen kanuni bir halefîyettir. Kaldı ki, genellikle, sigorta genel şartlarında yer alan halefîyete ilişkin hükümler, kanunda yer alan kuralın bir tekrarı niteliğinde olmaktadır¹².

Halefîyet ve Rücu hakkı uygulamada çoğunlukla birbiri yerine kullanılabilen veya birbiri ile karıştırılabilmektedir. Ancak, bu iki terim hukuki niteliği itibarıyla birbirinden farklıdır. Bu konuda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun bu iki terimin farkını ifade eden önemli bir kararı mevcuttur¹³. Kararda rücu hakkı “başkasına ait bir borcu yerine getiren kişinin mal varlığında meydana gelen kaybı gidermeye yönelik, tazminat niteliğinde bir talep hakkı” olarak nitelendirilmektedir. Rücu hakkında, alacaklıyı tatmin eden kişi, o alacaktan bağımsız olarak tamamen kendi şahsında doğan hak elde etmektedir.

⁴ Benzer tanımlar için bkz. Işıl ULAŞ, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2012, s.224; Merih Kemal OMAĞ, Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefîyeti, 2. Baskı, Ankara 2011, s. 37; Mustafa ÇEKER, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, 17. Baskı, Adana 2017 (Sigorta Hukuku) s. 167 ; OMAĞ, Halefîyet, s. 37.

⁵ OMAĞ, Halefîyet, s. 37.

⁶ Bu yönde bkz. OMAĞ, Halefîyet, s 46

⁷ Bkz. OMAĞ, Halefîyet, s. 37.

⁸ OMAĞ, Halefîyet, s.66

⁹ OMAĞ, Halefîyet, s.66

¹⁰ KILIÇOĞLU, a.g.k., s. 408; OMAĞ, Halefîyet, s. 68; Türk hukukunda sözleşme ile halefîyet yaratılamayacağı hususunda bkz. Nomer, a.g.k., s.246

¹¹ Sigortacının halefîyetine ilişkin hükümlerin poliçede yer alması durumunda sigortacının halefîyetinin sözleşmeye dayalı halefîyete dönüşeceği görüşüne dair bkz. ULAŞ, a.g.k., s. 225.

¹² OMAĞ, Halefîyet, s. 43.

¹³ YHGK, E. 2012/4-426, K. 2012/639, T. 28.09.2012.

Bu sebeple rücu hakkı, rücu hakkına sahip olan kimsenin şahsında doğduğu anda muaccel olur. Zamanaşımı süresi de rücu hakkının doğduğu andan itibaren işlemeye başlar. Halefiyet söz konusu olduğunda ise, alacaklıyı tatmin eden halef esasında bu şekilde yeni bir hak kazanmamakta; sadece alacaklının sahip olduğu hakka olduğu gibi kanun gereği devralmaktadır. Bu sebeple, zamanaşımı süresi de halefiyet hakkının doğduğu andan itibaren işlemeye başlamamakta; halefiyete konu olan alacağın zamanaşımı süresine tabi olmaktadır. Yani, söz konusu alacağa ilişkin zamanaşımı süresi daha halefiyetin gerçekleşmesinden önce işlemeye başlaması olasılığında bu zamanaşımı süresi halefiyeten sonra da aynen işlemeye devam edecektir.

Burada, halefiyet ilkesinin emredici olup olmadığına da değinmek gerekir. “Koruyucu Hükümler” başlıklı TTK 1486/1 hükmüne göre, 1472 ve 1477 nci madde hükümlerine aykırı yapılan sözleşmeler geçersizdir. Dolayısıyla mal sigortalarında sigortacının halefiyetini düzenleyen TTK 1472 hükmü koruyucu hükümler kapsamında olduğundan, emredici nitelikte olup, aksine sözleşme yapılamaz. Ancak, sorumluluk sigortalarında halefiyete ilişkin TTK 1481 maddesi, koruyucu hükümlerin kapsamına alınmamıştır. Bu da mal sigortalarında sigortacının halefiyetinin emredici hükümle korunmasına rağmen, sorumluluk sigortalarında halefiyete ilişkin hükmün aksinin taraflarca kararlaştırılabilmesi sonucunu doğurabileceği izlenimi yaratmaktadır¹⁴. Buradan hareketle, söz konusu farklılığın kanun koyucunun bilinçli bir tercihinin sonucu olarak yaratılmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Kanaatimizce, koruyucu hükümler kapsamında yer almasa da, sorumluluk sigortalarında da halefiyete ilişkin hüküm emredici nitelikte olup, taraflar aksini kararlaştıramaz¹⁵. Bu belirsizliğin giderilmesi adına, TTK 1481’in de koruyucu hükümler kapsamına alınması gerekmektedir.

6762 sayılı Kanunda emredici hükümleri düzenleyen TTK 1264 hükmü uyarınca mal sigortalarında sigortacının halefiyetini düzenleyen TTK 1301 hükmüne aykırılık halinde, aykırılık teşkil eden sözleşme şartlarının hükümsüz olacağı düzenlenmişti. 6102 sayılı Kanunda ise, TTK 1486 hükmüne göre, sigorta sözleşmesinin tamamının geçersiz olması sonucu doğmaktadır.

DÜZENLENİŞ BİÇİMİ

Halefiyet, sadece sigorta hukukunda düzenlenmiş bir kurum değildir. Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre mirasçılardan, miras bırakanın kanun gereği külli halef olması örneğinde olduğu gibi farklı kurumlarda halefiyete ilişkin farklı düzenlemeler mevcuttur¹⁶. Halefiyete ilişkin genel hüküm niteliğindeki düzenleme ise 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 127 hükmünde yer almaktadır. Mezkur hüküm halefiyete ilişkin diğer kanun hükümlerini saklı tutmuştur. Kanaatimizce saklı tutulan hükümlerden birisi de sigortacının halefiyetidir. Sigorta Hukuku anlamında halefiyet ilkesi ise esasen zarar sigortaları için uygulama bulan bir düzenleme olup, can sigortaları için kural olarak uygulama alanı bulmaz. Zarar sigortaları bakımından ise genel bir düzenleme söz konusu olmayıp, halefiyete ilişkin hükümler mal ve sorumluluk sigortaları için ayrı ayrı kaleme alınmıştır. TTK m. 1472 hükmü mal sigortalarında sigortacının halefiyetini düzenlerken; TTK m.1481 hükmü ise sorumluluk sigortalarında sigortacının halefiyetine ilişkin hükümlere yer vermiştir. Bu iki hüküm incelendiğinde, birbiriyle neredeyse tamamen örtüşür biçimde kaleme alındığı görülecektir. Bu anlamda, halefiyet ilkesinin sorumluluk ve mal sigortaları bakımından farklı düzenlenmesini gerektirecek bir durum söz konusu olmadığı ve bu ilkenin zarar sigortalarına uygulanabilecek genel bir hüküm olarak tek madde olarak düzenlenmesinin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

¹⁴Tarafların sorumluluk sigortalarında halefiyete ilişkin hükmün aksini kararlaştırabilecekleri yönünde bkz. Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 244.

¹⁵Bu yönde bkz. Rıza Ayhan/ Hayrettin ÇAĞLAR, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, C.2, Yetkin Yayınları, 2018, s. 329.

¹⁶Örneğin, müteselsil borçlulukta da ifayı yapan borçlulardan her biri, ifa ettiği miktar oranında alacaklının haklarına halef olacağına dair TBK 168. Maddesi de bu anlamda örnek olarak verilebilir.

HALEFİYETE İLİŞKİN GENEL DÜZENLEME

6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda halefiyete ilişkin genel hüküm niteliğindeki “alacaklıya halef olma” başlıklı TBK 127 maddesi şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişi, aşağıdaki hâllerde ifası ölçüsünde alacaklının haklarına halef olur:

1. Başkasının borcu için rehnedilen bir şeyi rehinden kurtardığı ve bu şey üzerinde mülkiyet veya başka bir aynı hakkı bulunduğu takdirde.
2. Alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişinin ona halef olacağı, borçlu tarafından ifadan önce alacaklıya bildirildiği takdirde.

Diğer halefiyet hâllerine ilişkin kanun hükümleri saklıdır.”

Borçlar hukukunda şahsen ifaya ilişkin düzenlemelere bakıldığında bir borç ilişkisinde borçlunun ifayı şahsen gerçekleştirmesinde alacaklının bir menfaati bulunmadığı takdirde borçlunun borcunu şahsen ifa etme yükümlülüğünün olmadığı görülecektir(TBK 83). Diğer bir ifadeyle, kural olarak alacaklının şahsen ifada bir menfaati bulunmuyorsa sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişiler de borcu ifa edebilir; bu takdirde üçüncü kişiler tarafından ifa edilmiş borç da ifa sebebiyle sona erer. Halefiyete ilişkin hükümler incelendiğinde esasen burada da borçlu tarafından ifa edilmesi gereken bir borcun halef tarafından yerine getirildiği gözlemlenmektedir. Ancak, halefiyette ifa üçüncü şahıslar tarafından gerçekleştirilmesine rağmen, önceki durumdan farklı olarak, borç ilişkisi sona ermemekte, alacak hakkı halefe geçmektedir¹⁷. Bu açıdan değerlendirildiğinde halefiyetin gerçekleştiği hallerde üçüncü kişilerce ifaya rağmen borç ilişkisinin sona ermemesi hali, TBK 83’e bir istisna teşkil etmektedir.

SİGORTA HUKUKUNDA HALEFİYET

Sigortacının halefiyeti, 6102 sayılı Kanunda tek maddede değil, birden fazla maddede düzenlenmiş bulunmaktadır. Mal sigortalarında halefiyete ilişkin hüküm TTK 1472, sorumluluk sigortalarında halefiyete ilişkin hüküm ise TTK 1481’de yer almaktadır.

Farklı sigorta türlerinde sigorta poliçesi genel şartlarına¹⁸ bakıldığında, genel şartlarda da halefiyete ilişkin hükümler sevk edildiği görülmektedir. Bu anlamda Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları, Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları, Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, Yangın Sigortası Genel Şartları, Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları içerisinde sigortacının halefiyetine ilişkin hükümler sevk edilmiş bulunmaktadır.

Mal Sigortaları

Mal sigortalarında sigortacının halefiyetine ilişkin hüküm “halefiyet” başlıklı TTK m. 1472’de yer almaktadır:

“ (1) Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gereksiz, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir.

(2) Sigortalı, birinci fıkraya göre sigortacıya geçen haklarını ihlal edici şekilde davranırsa, sigortacıya karşı sorumlu olur. Sigortacı zararı kısmen tazmin etmişse, sigortalı kalan kısımdan dolayı sorumlulara karşı sahip olduğu başvurma hakkını korur.”

¹⁷OĞUZMAN/ÖZ, a.g.k., s.206.

¹⁸Sigorta poliçesi genel şartlarına ilişkin detaylı bilgiler için bkz. Mehmet Bahtiyar, Sigorta Poliçesi Genel Koşulları, BATİDER, Y. Aralık 1997, C. 19, S. 2, s. 89-108.

1472. maddede ilk göze çarpan husus, TTK 1301’de yer alan “Sigortacı ... sigorta ettiren kimse yerine geçer” ifadesi yerine “sigortalının yerine geçer” ifadesinin kullanılmasıdır. Zarar sigortalarında menfaati korunan kimse, sigortalı olduğundan, bu değişiklik, doktrindeki eleştirileri de dikkate alan, bilinçli ve yerinde bir tercih olmuştur.

1472 /1 hükmünde yer alan “Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir.” Kuralı 6762 sayılı Kanunda karşılığı olmayan, yeni bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kural da, usul ekonomisi bakımından yerinde bir düzenleme olmuştur.

Sorumluluk Sigortaları

Sorumluluk sigortalarında sigortacının halefiyetine ilişkin hüküm ise “halefiyet” başlıklı TTK m. 1481’de yer almaktadır:

“(1) Sigortacı, sigorta tazminatını ödedikten sonra hukuken sigortalı yerine geçer. Sigortalının gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel tutarında sigortacıya ait olur.

(2) Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı gereğince, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir.

(3) Sigortalı veya zarar gören, birinci fıkraya gereğince sigortacıya geçen haklarını ihlal edici şekilde davranırsa, sigortacıya karşı sorumlu olur.”

Genel olarak bakıldığında, mal sigortalarında halefiyete ilişkin hüküm ile, sorumluluk sigortalarında halefiyeti düzenleyen hükmün hemen hemen bütünüyle örtüştüğü görülmektedir. Bu anlamda, sigortacının halefiyetine ilişkin sigorta türlerine göre ayrı ayrı hüküm sevk etmek yerine, tek bir hükümle düzenlenmesi kanun yapma tekniği açısından daha isabetli olurdu.

Can Sigortaları

Halefiyet ilkesi, sigorta tazminatını ödeyerek zararı karşılayan sigortacının, ödediği tazminat miktarınca sigortalıya halef olarak zarar sorumlusuna karşı başvurabilmesini sağlayan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, halefiyet ilkesi ile amaçlanan şey, gerçek zararın karşılanmasıdır. Bu nedenle halefiyet tazminat sigortaları için uygulama alanı bulurken, niteliği itibariyle zarardan bağımsız olarak sigorta sözleşmesinde kararlaştırılan sigorta meblağının ödenmesini hedefleyen can sigortalarında ise uygulama alanı bulamayacaktır¹⁹.

Esasen, can sigortalarının konusu sigortalının vücut bütünlüğü veya hayatı gibi unsurlar olduğu ve böylece niteliği itibariyle zarar sigortalarındaki değer biçme imkanı can sigortaları için söz konusu olmadığından halefiyet ilkesinin kapsamı dışında kalmıştır. Zira can sigortalarında amaç riziko sonucunda doğan zararın tazmini değil, zarardan bağımsız biçimde belirli bir meblağın sigortalıya ödenmesidir. Bu nedenle can sigortalarına zenginleşme yasağı veya tazmin ilkesi hükümleri de uygulanmaz²⁰. Dolayısıyla, can sigortalarında riziko meydana geldiğinde sigortalı bir yandan sigorta meblağını alıp, diğer yandan zarar sorumlusuna başvurarak zararının tazmin edilmesini isteyebilir²¹. Sigortacı, ödediği meblağ nedeniyle sigortalının halefi olmayacak ve sigortalının talep hakkı ortadan kalkmayacaktır.

¹⁹Bkz. TTK 1472 madde gerekçesi. (Bkz. <http://www.ticaretkanunu.net/ttpk-madde-1472/> (Çevrimiçi 03.01.2021)).

²⁰OMAĞ, Halefiyet s. 104-108 ; ÇEKER, Sigorta Hukuku, s. 168.

²¹Bu yönde bkz. OMAĞ, Halefiyet, s. 105 ; BOZER, a.g.k. , s. 107 ; Şaban KAYIHAN, “Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, Ocak 2016, s. 1600.

Genel olarak can sigortaları bakımından halefiyet ve tazmin ilkesinin geçerli olmadığı sonucuna varmakla birlikte, bazı istisnai hallerde tazmin ilkesinin geçerli olabileceği bazı hallerin de olabileceği göz önüne alınmalıdır. Söz gelimi zorunlu koltuk ferdi kaza sigortası, sağlık sigortası gibi sigortalarda bakım, hastane ve ilaç masrafları bakımından gerçek bir zararın tazmini gündeme geldiğinden, bu masraflar açısından tazmin ilkesinin geçerli olacağı ve dolayısıyla halefiyet ilkesinin de uygulama alanı bulacağı gözden kaçırılmamalıdır²².

Zorunlu Trafik Sigortaları

2918 sayılı Kanunun (Karayolları Trafik Kanunu, Kısaca: KTK) m.85 hükmü uyarınca“bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar”. KTKm. 91 gereği de işletenlerin bu sorumluluklarını karşılamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur. “Sigortacının Halefiyeti” başlıklı “Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları”nın B.3. maddesine göre “sigortacı ödediği tazminat miktarınca hukuken hak sahibi yerine geçer”. Karayolları Trafik Kanunu 95/2 fıkrası hükmüne göre ise “zorunlu trafik sigortalarında ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigorta ettirene başvurabilir”. Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları B.4./1 fıkrası ise sigortacının sigortalıya karşı rücu hakkını kazanabileceği başlıca durumları şu şekilde sıralamıştır:

- a) Tazminatı gerektiren olay, sigortalının veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kasti bir hareketi veya ağır kusuru sonucunda meydana gelmiş ise,
- b) Tazminatı gerektiren olay, aracın ilgili mevzuat hükümlerine göre gereken ehliyetnameye sahip olmayan veya geçerliliğini yitirmiş sürücü sertifikasına sahip ya da ehliyetine geçici/sürekli el konulmuş kişiler tarafından sevk edilmesi veya trafik kurallarının ağır kusur ile ihlali sonucunda meydana gelmiş ise
- c) Aracın, uyuşturucu madde veya ilgili mevzuatta belirlenen seviyenin üzerinde alkollü içki almış kişilerce veya aynı mevzuatta alkollü içki alamayacağı belirtilen kişilerce alkollü içki alınmak suretiyle kullanılması sırasında meydana gelen zararlar
- ç) Tazminatı gerektiren olay, yolcu taşımaya ruhsatlı olmayan araçlarda yolcu taşınması veya yetkili makamlarca tespit edilmiş olan istiap haddinden fazla yolcu veya yük taşınması veya patlayıcı, parlayıcı ve tehlikeli maddeleri taşıma ruhsatı bulunmayan araçlarda, bu maddelerin parlama, tutuşma ve infilakı yüzünden meydana gelmiş ise,
- d) Sigortalının rizikonun gerçekleşmesi halinde bu genel şartların B.1. maddesinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesinden dolayı zarar ve ziyan miktarında bir artış olursa,
- e) Tazminatı gerektiren olayın aracın çalınması veya gasp edilmesi sonucunda olması halinde, çalınma veya gasp edilme olayında sigortalının kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurlu olduğu tespit edilirse,
- f) Bedeni hasara neden olan trafik kazalarında sigortalının veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin, tedavi veya yardım amaçlı sağlık kuruluşuna gitme, can güvenliği nedeniyle uzaklaşma gibi zorunlu haller hariç olmak üzere, olay yerini terk etmesi veya kaza tutanağı, alkol raporu vb. kazanın oluş koşullarına ilişkin gereken belgelerin düzenlenmesi yükümlülüğüne aykırı davranması halinde”.

²²KAYIHAN,a.g.k. , s.1600. ; BOZER, a.g.k., s.102.

Söz konusu hükümler incelendiğinde esasen sigortacının trafik kazasında zarar görmüş üçüncü kişilerin haklarına halef olmaktan ziyade bazı hallerde sigortalıyı sorumlu tutma imkânının söz konusu olduğu, bu nedenle zorunlu trafik sigortalarında halefiyet ilkesinin tam olarak uygulanmadığını söylemek mümkündür²³.

HALEFİYETİN ŞARTLARI

Sigortacının halefiyetinden söz edebilmek için bir takım şartların sağlanmış olması gerekir. Sigortacının halefiyetinin gerçekleşebilmesi için bu şartların tamamının gerçekleşmiş olması gerekli ve yeterlidir. Bu takdirde, sigortacının halefiyeti tarafların iradelerinden bağımsız bir biçimde kanun hükmü gereği kendiliğinden gerçekleşerek hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır²⁴.

Sigortacının halefiyetinden söz edebilmek için ilk şart mevcut ve hukuken geçerli bir sigorta sözleşmesinin varlığıdır. Sigorta sözleşmesi geçersizse, sigortacının da geçersiz bir sözleşmeye dayanarak sigortalının halefi olması mümkün değildir. Ayrıca, rizikonun da sigorta sözleşmesi kapsamına girmesi ve sigorta himayesi başladıktan sonra gerçekleşmesi de gerekir.

Sigortacının sigortalıya halef olabilmemesinin bir diğer şartı ise sigortacının sigorta sözleşmesi kapsamında sigorta tazminatını ödemiş olmasıdır²⁵. Sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınmamış bir zararın tazmin edilmiş olması olasılığında sigortacı halefiyet hakkı kazanamayacaktır²⁶. Ayrıca, ödemenin hak sahibine, yani sigortalı veya sigortalıyı temsil etme yetkisine sahip yetkili temsilcisine yapılmış olmalıdır. Böylece sigortacının başkası lehine yapılan sigortalarda lehtara değil de, sigorta ettirene ödeme yapmış olması, ona halefiyet hakkı kazandırmayacaktır²⁷.

Halefiyet ilkesinden söz edebilmek için gereken bir diğer şart ise zarar sorumlularına karşı sigortalının dava ve talep hakkına sahip olmasıdır. Zira, halefiyet ilkesinin uygulanması sonucunda sigortacı zarar sorumlularına karşı sigortalının sahip olduğu haklara halef olmaktadır. Zarar sorumlusuna karşı sigortalının ileri sürme yetkisine sahip olduğu bir dava veya talep hakkı bulunmuyorsa, sigortacının halefiyeti de gündeme gelmeyecektir²⁸.

HALEFİYETİN İŞLEVLERİ SİGORTA PRİMLERİNİ DÜŞÜRMEK

Sigortacı halefiyet ilkesi gereği ödediği tazminat nispetinde sigortalıya halef olarak, zarar sorumlusuna başvurabilme imkanına sahiptir. Bu imkan, sigortacı açısından değerlendirildiğinde maliyeti ve riski düşüren bir faktör olarak karşımıza çıkar. Bu imkanı göze alan sigortacı sigorta sözleşmesi yaparken sigorta primini hesaplarken de maliyet ve riskin düşmesini hesaba katacak ve halefiyetin ve dolayısıyla sigortacının zarar sorumlusuna başvurma imkanının olmadığı bir senaryoya kıyasla primleri daha düşük tutacaktır. Sonuç olarak, halefiyet ilkesi sigorta primlerinin daha düşük belirlenmesini sağlayacaktır²⁹.

²³Bu yönde bkz. KAYIHAN ,a.g.k., s.1608 ; KILIÇOĞLU, a.g.k., s. 424.

²⁴OMAĞ, Halefiyet, s. 70.

²⁵BOZER, a.g.k., s. 110,; KAYIHAN,a.g.k.,s.1596.

²⁶Örneğin, sigortacının sadece müşteriyle iyi ilişkiler kurmak, müşterisine iyi görünmek amacıyla yapmış olduğu lütfü ödemeleri bu kapsamdadır. Bu yönde bkz. ULAŞ, a.g.k., s. 229-230 ; KAYIHAN, a.g.k., s.1602 ; OMAĞ, Halefiyet, s. 86; Böyle bir ödeme söz konusu olduğunda sigortalının uğradığı zarar dolayısıyla oluşan alacak hakkını Borçlar Kanunu hükümleri çerçevesinde sigortacıya devredebileceği yönünde bkz. KENDER, Sigorta Hukuku, s. 374 ; OMAĞ, Halefiyet, s. 73-78.

²⁷Örnek için bkz. KAYIHAN, a.g.k, s. 1602.

²⁸ÇEKER, Sigorta Hukuku, s. 81. ; ULAŞ, a.g.k., s.157 ; OMAĞ, Halefiyet, s. 88 ; BOZER, a.g.k., s.113.

²⁹Aynı yönde bkz. Rayegân Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku (“Hususi Sigorta”), Güncelleştirilmiş 16. Baskı, İstanbul, 2017, s. 371; ULAŞ, a.g.k., s. 224, 225; OMAĞ, Halefiyet, s. 47.

TAZMİN İLKESİNİ DESTEKLEMEK

Tazmin ilkesi veya zenginleşme yasağı zarar sigortaları için uygulama alanı bulan, riziko sonucunda oluşan gerçek zararın tazmin edilmesini hedefleyen ve özellikle sigortacılık müessesesinin sigortalı açısından bir zenginleşme aracı olarak kullanılmasını önleme amacı güden bir kurumdur³⁰. Bir kimsenin, uğradığı zarardan daha fazlasını talep etmesi demek, o kimsenin sigorta kurumunu kullanarak kar elde etmesi ve bu karın bedelini tüm topluma ödettirmesi anlamına gelmekte ve sigortacılığın amacına ve tekniğine aykırı düşmektedir³¹. Nitekim, zarar sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi sonucunda sigortalının uğradığı gerçek zararın tazmini esastır³².

Tazmin ilkesinin kanuni dayanağı, TTK 1459’da ifade edilen “Sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder” ve TTK 1461/1 hükmünde ifade edilen “Sigorta bedeli, rizikonun gerçekleştiği andaki sigortalı menfaatin değerini aşıya bile, sigortacı uğranılan zarardan fazlasını ödemez” hükümleridir³³. Bu açılardan değerlendirildiğinde görülecektir ki esasen halefiyet ilkesi ve zenginleşme yasağı birbirini desteklemekte ve birbirleriyle örtüşmektedir. Halefiyet ilkesi sigortalının sigorta tazminatı aldıktan sonra zarar sorumlusuna başvurarak tekrar tazminat almasını ve bu şekilde zenginleşmesinin önüne geçmektedir. Zira, halefiyet ilkesi sayesinde rizikonun gerçekleşmesi sonucunda ödeme yapan sigortacı hukuken sigortalı yerine geçmekte ve zarar sorumlusuna bu nispette talep hakkı kazanmaktadır. Diğer yandan, sigortacının halef olduğu miktar nispetinde de sigortalının zarar sorumlusuna başvurma hakkını ortadan kalkmaktadır. Böylece sigortalının uğradığı zararı hem sigorta tazminatından, hem de zarar sorumlusundan tazmin ettirerek zenginleşmesinin ve bu zenginleşmeyi sağlayabilmek adına kasten zarara sebebiyet verebilme ihtimalinin önüne geçilmektedir³⁴.

Sonuç olarak halefiyet ilkesi sayesinde -TTK 1472 hükmünün madde gerekçesinde de ifade edildiği üzere-³⁵ bir yandan sigortalının sigorta kurumunu bir zenginleşme aracı olarak kullanması ve bu suretle haksız olarak zenginleşmesi önlenmekte; diğer yandan da sigortacının zarar sorumlusuna başvuru hakkının olması sebebiyle zarar sorumlusunun kusuru ile verdiği zararın hukuki sonuçlarına katlanması sağlanmaktadır³⁶

ZARAR SORUMLUSUNU CEZALANDIRMAK

Halefiyet ilkesinin bir başka işlevi zarar sorumlusunu cezalandırmaktır. Sigortacının zararı karşılması ile birlikte şayet alacak sona ermiş olsa ve sigorta şirketinin zarar sorumlusuna başvuru hakkı olmasaydı kusuru sonucunda bir zararın oluşmasına yol açmasına rağmen zarar sorumlusunun cezasız kalması sonucu ortaya çıkacaktı. Halefiyet ilkesi, sigortacı- sigortalı veya sigorta ettiren – zarar sorumlusu arasındaki menfaatler arasında bir denge sağlamakta ve zarar sorumlusunun cezasız kalmasına da izin vermemektedir. Zira, halefiyetin uygulanması sonucunda sigortalının haklarına halef olan sigortacı sigortalının zarar sorumlusuna karşı sahip olduğu dava ve takip hakkını elde etmektedir³⁷. Böylece, kusuruyla zarara sebebiyet veren kimse, sigortacının halef sıfatıyla kendisine başvurabilme imkanı karşısında kusurlu davranışının sonuçlarına katlanmaktadır.

³⁰Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Omağ, Merih Kemal; “Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı”, Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan, Sayfa:253- 263, İstanbul, 2003, s.253 vd.

³¹Bu yönde bkz. OMAĞ, Zenginleşme Yasağı, s. 253.

³²OMAĞ, Halefiyet, s. 4 vd.

³³Bu yönde bkz. TTK 1459 madde gerekçesi

³⁴ÇEKER, Sigorta Hukuku, s. 166.

³⁵Gerekçe için bkz. <http://www.ticaretkanunu.net/ttk-madde-1472/> (Çevrimiçi 03.01.2021).

³⁶Bu yönde bkz. OMAĞ, Halefiyet, s. 43-45; Rauf Karasu, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı, Cilt:2, Yıl: 2015, s. 698, 699; Mustafa Çeker, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku (“Sigorta Hukuku”), 17. Baskı, Adana, 2017, s. 166, 167. KILIÇOĞLU, a.g.k., s. 406, 407; Mustafa Çeker, Sigortacının Rücu Hakkı, Legal Hukuk Dergisi, 2006, Yıl: 4, Sayı: 48, s. 3710.

³⁷Bu yönde bkz. KARASU, a.g.k., s. 699.

HALEFİYETİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

Sigortacının halefîyetinin hüküm ve sonuçlarını sigortacı, sigortalı ve zarar sorumlusu nezdinde ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilebilir.

SİGORTACI AÇISINDAN

Sigortacı, sigorta sözleşmesi kapsamında sigorta tazminatını ödemekle sigortalının zarar sorumlusuna karşı sahip olduğu haklara kanun gereği, kendiliğinden sahip olmaktadır. Halefîyet ilkesinin uygulama alanı bulması ile sigortalı yerine geçen, onun haklarına halef olan sigortacı, sadece sigortalının zarar sorumlusuna karşı sahip olduğu tazminat hakkına sahip olmaz. Sigortacı, tazminat alacağı yanında, tazminat alacağı ferileri niteliğinde olan teminat, faiz ve ana borca bağlanmış imtiyaz haklarına da sahip olacaktır³⁸. Halefîyetin uygulanması sonucunda zarar sorumlusuna karşı sigortalının sahip olduğu sadece asıl alacak hakkı değil, asıl alacağa bağlı fer'i haklar da halefîyete konu olur³⁹. Ayrıca, zarar sorumlusunun zarardan doğan borcu sebebiyle sigortalıya bir teminat göstermiş olma olasılığında bu teminatlar da, şahsi veya aynı teminat olmaları önem arz etmeksizin, asıl alacak ile birlikte sigorta tazminatını ödeyen sigortacıya kendiliğinden geçer⁴⁰. Faiz alacağı da fer'i alacaklardan olduğu için, halefîyet kapsamında sigortacıya geçmektedir⁴¹.

Alacağın hukuki niteliğinin halefîyet ilkesinin doğması bakımından bir önem taşımayacaktır. Bu anlamda, sigortalı nezdinde zararın doğmasına yol açan olayın hukuki niteliği ne olursa olsun halefîyet ilkesi geçerli olacaktır. Ancak, bu hukuki ilişki halefîyet ilkesinin ortaya çıkması açısından önemli olmasa da, halefîyetin hüküm ve sonuçları açısından fark yaratabilir. Örneğin, sigortacının halefîyete bağlı olarak tabi olduğu zamanaşımı, ispat yükümlü kuralları zarar sorumlusu ve sigortalı arasındaki hukuki ilişkiye tabi olacak ve bu hukuki ilişkide sigortalının tabi olduğu zamanaşımı süresi ve ispat yükü her ne ise, halefîyet ilkesinin uygulanması sonucunda sigortacı için de aynı geçerli olacaktır.

Sigortacının halefîyeti açısından sigortalı ve zarar sorumlusu arasındaki borç ilişkisinin hukuki niteliği önem taşımaz. Aslıolan, sigortalının gerçekleşen zarar dolayısıyla sorumlulara karşı dava ve talep hakkının bulunmasıdır. Dolayısıyla, sigortalı ve zarar sorumlusu arasındaki borç ilişkisinin niteliği değil, bu borç ilişkisinin sigortalıya dava ve talep hakkı vermesi önem taşır.

Sigortalının maddi tazminat talebi, halefîyete konu olmaktadır. Manevi tazminat talepleri ise ayrıca değerlendirilmelidir. Ekonomik değerinin objektif olarak belirlenmesi çok güç olduğundan salt manevi bir değer sigortalanması mümkün görülmemektedir⁴². Bu nedenle manevi tazminat taleplerinin halefîyete konu olması da mümkün değildir⁴³.

Sigortalının zararını sigorta tazminatı ile tamamen karşılanmayıp, kısmen karşılanması halinde “sigortalının zarar sorumlusuna karşı sahip olduğu alacak hakkı” karşısında “sigortacının halefîyet hakkı” gündeme gelecektir. Böyle bir durumda, Kanunda açık bir düzenleme olmasa da, amaçsal yorum kuralları çerçevesinde, sigortalı lehine değerlendirme yapılmalıdır. Bu anlamda, ilke olarak sigortalının zarar dolayısıyla alacak hakkı sigortacının halefîyeten doğan alacak hakkından üstün tutulması esas alınmalıdır. İşte sigortacının halefîyeten doğan haklarını sigortalı aleyhine kullanamayacağını öngören ilkeye “halefîyetin sigortalı aleyhine ileri sürülemez ilkesi” adı verilir⁴⁴. Bu ilkeye göre, sigortalı zararını tam olarak karşılamadan sigortalının halefîyeten doğan rücu hakkını kullanamayacağı kabul edilir.

³⁸KAYIHAN, a.g.k., s.1604.

³⁹OMAĞ, Halefîyet, s. 162; KAYIHAN, a.g.k., s. 1605.

⁴⁰KAYIHAN, a.g.k., s. 1605; OMAĞ, Halefîyet, s. 162.

⁴¹OMAĞ, Halefîyet, s. 162; KAYIHAN, a.g.k., s. 1605; KILIÇOĞLU, Halefîyet ve Rücu, s. 416; ULAŞ, a.g.k.,s. 238.

⁴²OMAĞ, Halefîyet, s. 158.

⁴³OMAĞ, Halefîyet, s. 159.

⁴⁴OMAĞ, Halefîyet, s. 166.

SİGORTALI AÇISINDAN

Zarar sigortalarında temel amaç, poliçe limitleri içerisinde sigortalının uğradığı gerçek zararı tazmin etmektir. Sigorta, sigortalının bir zenginleşme aracı olarak kullanılamaz. Dolayısıyla, sigortalıya uğradığı gerçek zararı aşan miktarda bir tazminat ödenmemelidir. Sigortalının uğramış olduğu zararın sigorta poliçesinde belirlenen limitlerin altında ise, sigorta şirketinin sigortalının uğradığı zararı tam olarak karşılaması gerekir. Sigorta tazminatıyla tam olarak karşılanmışsa, halefiyet ilkesinin sonucu olarak sigortalının bu zarara ilişkin zarar sorumlusuna başvurma hakkı ortadan kalkar. Böylece, söz konusu zarar nedeniyle zarar sorumlusuna başvuru hakkı halefiyet ilkesinin bir sonucu olarak zararın tamamını tazmin eden sigorta şirketine geçer.

Sigorta şirketinin, sigortalının zararını tam olarak karşılayamadığı durumlarda ise sigortalının zarar sorumlusuna başvuru hakkı ortadan kalkmayacaktır. Zira halefiyet ilkesi, sigortalının zenginleşmesini önleyen bir araç olurken, sigortalının zararının tam olarak karşılanmasına da engel olmamalıdır. Sigorta şirketinden hiç tazminat alamayan sigortalı zarar sorumlusuna zararın tamamı için başvurabilirken, sigorta tazminatı ile zararı kısmen karşılanan sigortalı ise zararın sigortacı tarafından karşılanmayan kısmı için zarar sorumlusuna başvurabilir (TTK. m. 1472/2). Zararın sigorta tazminatı ile kısmen karşılanması çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin, sigortalının uğradığı zarar sigorta poliçesinde belirlenen limitlerin üzerinde kalabilir. Böylece, sigortalı, zararının sigorta tazminatı ile karşılanmayan kısmı için zarar sorumlusuna karşı dava ve talep hakkını kullanabilecektir. Diğer taraftan sigorta şirketi de sadece ödeme yaptığı sigorta tazminatı nispetinde sigortalıya halef olacak, zarar sorumlusundan ödediği sigorta tazminatından daha fazlasını talep edemeyecektir⁴⁵. Zararın kısmen sigorta şirketi tarafından karşılandığı, kalan kısım için zarar sorumlusuna başvurulduğu takdirde sigortalıya hem sigorta şirketi, hem de zarar sorumlusu tazminat ödemiş olmaktadır. Ancak bu ödeme tazminatın iki kez ödenmesi sonucuna yol açmamaktadır. Zira, burada sigorta şirketi ve zarar sorumlusu farklı hukuki sebeplerle ve toplamda gerçekleşen zarar miktarınca ödeme yapmaktadır⁴⁶.

Halefiyet ilkesinin sigortalı nezdinde bir diğer sonucu, sigortalının sigortacının halefiyet ve rücu hakkına halel gelecek davranışlardan kaçınmak ve sigortacının haklarını korumakla yükümlü olmasıdır. Nitekim, TTK 1448/1 hükmünde de ifade edildiği üzere “Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlemler almakla yükümlüdür” . Böylece sigortalı, bir yandan sigortacının halefiyet ve rücu hakkını ihlal etmeme, diğer yandan da bu hakları korumak için gerekli tedbirleri alarak özen gösterme yükümlülüğü altındadır⁴⁷. Burada, sigortalının söz konusu yükümlülükleri yerine getirip, getirmediği tespit edilirken TMK 2 anlamında dürüstlük ilkesi kuralları esas alınabilir. Sigortalının halefiyet hakkını ihlal etmeme ve koruma yükümlülüğünü üstlenmesi dürüstlük kuralının bir sonucudur⁴⁸. Sigortalı buna göre, sigortacının rücu hakkını ihlal eden veya sigortacısına zarar verebilecek davranışlardan kaçınması; aksi halde sigortalının sigortacıya karşı sorumlu tutulması gerekir⁴⁹. Benzer şekilde TTK 1447 uyarınca, “sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine, rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli ve sigorta ettirenden beklenebilecek olan her türlü bilgi ile belgeyi sigortacıya makul bir süre içinde sağlamak zorundadır”

⁴⁵Bu yönde bkz. YHGK, 02.04.1986, E. 1984/11-82, K. 1986/331.

⁴⁶OMAĞ, Halefiyet, s. 129.

⁴⁷Aynı görüşte bkz. OMAĞ, Halefiyet, s. 132

⁴⁸OMAĞ, Halefiyet, s. 131

⁴⁹Bkz. TTK 1472 madde gerekçesi. (<http://www.ticaretkanunu.net/ttk-madde-1472/> (Çevrimiçi 03.01.2021)).

Sigortalı veya sigorta ettiren bu düzenlemelerde öngörülen yükümlülüklerine uymalı ve sigortacının halefiyet hakkını ihlal edecek davranışlardan ise kaçınmalıdır⁵⁰. Aksi takdirde, TTK 1472/2 hükmü gereği sigortacıya karşı sorumluluğu gündeme gelebilecektir⁵¹.

ZARAR SORUMLUSU AÇISINDAN

Sigortacının, halefiyet sonucunda sahip olacağı hakların kapsamı sadece zarar sorumlusuna karşı sigortalının sahip olduğu haklardan ibarettir. Sigortacı, sigortalının zarar sorumlusuna karşı sahip olduğundan daha fazla hakka sahip olamaz. Halefiyet ilkesi, zarar sorumlusunun sorumluluğunu ağırlaştırmaz⁵². Sigortacının halef olduğundan haberdar olmadan, iyi niyetle, sigortalının zararının tazmin etmek için ödemede bulunan zarar sorumlusu borcundan kurtulacaktır⁵³. Bu kural, sadece ifa değil; ifa dışındaki borcu sona erdiren işlemler için de uygulama alanı bulacaktır. Bu anlamda, zarar sorumlusunun sulh, ibra, takas, tahkim gibi işlemlere iyi niyetle katılan zarar sorumluları da aynı imkandan yararlanacaktır⁵⁴. Ayrıca, zarar sorumlusu, zarar gören sigortalı veya sigorta ettirene karşı sahip olduğu tüm itiraz ve defileri sigortacıya karşı da aynen ileri sürme hakkına sahiptir⁵⁵. Bunun yanı sıra, zarar sorumlusu halefiyetin bizatihi kendisinden kaynaklanan savunma araçlarına da sahiptir. Bu anlamda zarar sorumlusu sigorta ilişkisine dayanarak sigorta sözleşmesinin geçersizliği, halefiyetin şartlarının oluşmadığı gibi savunmaları da sigortacıya karşı ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınabilecektir⁵⁶.

Bunun yanında zarar sorumlusu sigorta ilişkisine dayanarak sigorta sözleşmesinin geçerli olmadığına veya halefiyet şartlarının gerçekleşmediğine dair savunmaları da sigortacıya karşı ileri sürebilir.

HALEFİYETİN KAPSAMI

Halefiyetin kapsamını belirleyen iki olgu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, oluşan zararın gerçek miktarı, ikincisi ise sigorta teminatının kapsamıdır. Oluşan zarar daha fazla olsa dahi sigortacı sadece sigorta sözleşmesinde kararlaştırılan maksimum değere kadar sigortalıyı tatmin edebilecek; sigortalı da kalan kısmı için sigorta sorumlusuna başvurabilecektir. Bakiye kısım için halefiyet geçerli olmayacağı için, sigortacı da zarar sorumlusuna rücu edemeyecektir.

Sigortacı, sigortalının sadece uğradığı gerçek zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Başka bir ifade ile sigortacı ancak gerçek bir zarara ilişkin olarak yaptığı ödeme miktarınca halefiyet hakkını kullanarak zarar sorumlusuna karşı talep hakkını kullanabilir⁵⁷. Sigortacı, sigortalısına gerçek zararından daha fazla sigorta tazminatı ödemiş olsa dahi, sigorta tazminatının gerçek zararı aşan kısmı için zarar sorumlusuna başvuramayacaktır.

⁵⁰OMAĞ, Halefiyet, s.130, s.138, KILIÇOĞLU, a.g.k., s. 401.

⁵¹Sigortalının sigortacının halefiyet hakkını ihlal etmeme yükümlülüğünün yanında, bu hakkı koruma borcunun da olduğu yönünde bkz. OMAĞ, Halefiyet, s. 131, KILIÇOĞLU, a.g.k., s.419; bu borcun ilgili hükmün amaçsal yorumu ve dürüstlük kuralı çerçevesinde doğduğuna ilişkin bkz. OMAĞ, Halefiyet, s. 132.

⁵²OMAG, Kanuni Halefiyet, s.134.

⁵³ULAŞ, a.g.k., s.243.

⁵⁴OMAĞ, Halefiyet, s.142.

⁵⁵ULAŞ, a.g.k., s.243; KAYIHAN, a.g.k., s.1606-1607.

⁵⁶Bu yönde bkz. BOZER, a.g.k., s.113.

⁵⁷Mustafa ÇEKER, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Adana 2011, s. 86. ; KORKMAZ, a.g.k., s. 332.

RÜCU DAVASI

Sigortacının, halefiyetten hakkına dayanarak rücu hakkını kullanmak üzere zarar sorumlusuna yönelteceği davaya rücu davası denir. Sigortacının açacağı rücu davasının hukuki niteliğinin zarar sorumlusundan bir edim talep edildiğinden eda davası⁵⁸ ve bir zararın tazminini hedef aldığından tazminat davası⁵⁹ olduğu söylenebilir. Rücu davasının hukuki sebebi, sigortalının zarar sorumlusuna yönelteceği dava ile aynıdır. Dolayısıyla, sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki borcu doğuran olay haksız fiil ise rücu davasının da konusu haksız fiil; sözleşme ise rücu davasının konusu da sözleşme olacaktır. Rücu davasında görevli mahkeme tespit edilirken de sigortalı ve zarar sorumlusu arasındaki borcu doğuran olay baz alınmalıdır. Sigortalı zarar sorumlusuna dava yöneltirken hangi mahkeme görevli ise, sigortacının açacağı rücu davasında da aynı mahkeme görevli olacaktır. Zira halefiyetin şekli hukuk anlamında da geçerli olacağı kabul edilmektedir⁶⁰. Rücu davasında yetkili mahkemeyi tayin ederken de , görevli mahkemede izah edildiği üzere, sigortalı ve zarar sorumlusu arasındaki hukuki ilişkiye bakılmalıdır. Buna göre, sigortalı uğradığı zarara ilişkin zarar sorumlusuna yönelteceği davada hangi yetkili mahkeme hangisi ise, sigortacının zarar sorumlusuna açacağı davada da aynı mahkeme yetkili olacaktır.

Rücu davasında dava açma hakkı sigortacıya aittir. Sigortalının, zararı karşılandığı nispette zarar sorumlusuna karşı dava hakkı düşecektir⁶¹. Sigortacı, bir reasürans anlaşması gereğince rizikoları tamamen veya kısmen reasürör şirket veya şirketlere devretmiş veya sorumluluğu paylaşmış ise; bu takdirde sigortacıya ödeme yapan reasürör de sigortacının halefi olur⁶². Bu anlamda, reasürör de halefiyet ilkesi gereği zarar sorumlusuna karşı rücu davası açabilir⁶³. Sigortacının iflas etmesi halinde rücu davası açma yetkisi iflas masasının kanuni temsilcisi sıfatını haiz iflas idaresine ait olacaktır⁶⁴. Sigortacı halefiyet sonucunda elde ettiği hakkı başka birisine temlik etmesi durumda dava açma hakkı sigortacıdan alacağı devralan kişiye geçecektir⁶⁵.

Rücu davasında davalı taraf ise, kural olarak zarar sorumlusudur. Dolayısıyla rücu davası, sigortalının menfaatinin her hangi bir sebeple zarara uğramasına yol açan kimseye karşı açılır. Dava gerçek kişilere açılabilir gibi, tüzel kişilere; hatta kamu tüzel kişilerine de açılabilir⁶⁶. Zarar sorumlusu birden fazla ise, bunların sigortalıya karşı sorumluluklarının niteliği, sigortacıya karşı sorumlulukları için de geçerli olur. Bu anlamda, zarar sorumluları sigortalıya karşı müteselsilen sorumlu iseler, rücu davasında sigortacıya karşı da müteselsilen sorumlu olacaklardır. Zarar sorumlusu, sorumluluğunu bir sorumluluk sigortası ile teminat altına almışsa rücu davası sorumluluk sigortasını yapan sigortacıya karşı da açılabilir⁶⁷. Zira sorumluluk sigortasında, sigortacı zarar sorumlusunun sorumluluğunu sigorta poliçesi kapsamında üstlenmektedir. Zarar sorumlusunun iflası halinde ise, sigortacı rücu davasını iflas idaresine karşı açmalıdır⁶⁸. Zarar sorumlusunun vefat etmesi durumunda ise dava, mirası reddetmeyen mirasçılara karşı açılmalıdır. Sigortacının zarar sorumlusuna yönelteceği rücu davalarında ispat yükü sigortalının zarar sorumlusuna açacağı davadakiyle aynıdır. Dolayısıyla, sigortalıya halef olan sigortacı sigortalının ispat etmekle yükümlü olguları ispat etmek durumundadır. Aynı zamanda, sigortalının sahip olduğu karinelere de yararlanabilir. Ancak, zarar sorumlusu da sigortalıya karşı ileri sürebileceği bütün itiraz ve def'ileri sigortacıya karşı ileri sürebilir⁶⁹.

⁵⁸ULAŞ, a.g.k.,s. 245.

⁵⁹OMAĞ, Halefiyet, s. 187; KAYIHAN, a.g.k., s. 1604.

⁶⁰KILIÇOĞLU, a.g.k., s. 417; BOZER, a.g.k., s. 216; OMAĞ, Halefiyet, s. 209.

⁶¹AYHAN/ ÇAĞLAR, a.g.k., s. 285-286; OMAĞ, Halefiyet, s. 216; ULAŞ, a.g.k.,s. 247.

⁶²OMAĞ, Halefiyet, s. 219.

⁶³ULAŞ, a.g.k.,s. 263.

⁶⁴ULAŞ, a.g.k.,s. 263.

⁶⁵ULAŞ, a.g.k.,s. 263.

⁶⁶ULAŞ, a.g.k.,s. 256-258; OMAĞ, Halefiyet, s. 224.

⁶⁷OMAĞ, Halefiyet, s. 226; ULAŞ, a.g.k.,s. 268.

⁶⁸ULAŞ, a.g.k.,s. 268.

⁶⁹KILIÇOĞLU, a.g.k., s. 418.

Sigortacı, hem halefiyetin şartlarının gerçekleştiğini, hem de zarar sorumlusunun sorumluluğunun doğduğunu ispat etmelidir. Örneğin, haksız fiil kaynaklı bir rücu davasında sigortacı, zarar sorumlusunun kusurunu ve zarar sorumlusunun fiili ile zarar arasındaki illiyet bağına ispat etmelidir. Rücu davasında zamanaşımı süresi tespit edilirken, yine sigortalının zarar sorumlusuna karşı açacağı davanın zamanaşımı süresi esas alınmalıdır⁷⁰. Sigortacı sigorta tazminatını ödeyerek sigortalıya halef olması ile birlikte, sigortalının zarar sorumlusuna karşı sahip olduğu zamanaşımı sigortacı için de aynen devam eder. Zarar sorumlusunun fiili aynı zamanda suç teşkil ediyorsa, bu suça ilişkin ceza zamanaşımı süresinden sigortalıya halef olan sigortacının da yararlanması gerekir⁷¹.

Daha önce de ifade edildiği üzere, sigortalı kendisine sigorta tazminatı ödenmeden önce zarar sorumlusuna karşı bir dava veya takip başlatmışsa, TTK 1472/1 gereği sigortacı yeni bir rücu davası yöneltmeksizin mevcut dava veya takibe devam edebilir. Nitekim, TTK 1472/1 şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir.”

SONUÇ

Türk hukukunda sigortacının halefiyeti sigortacının rizikonun gerçekleşmesi durumunda ödediği sigorta tazminatı nispetinde zarar gören sigorta ettirenin sahip olduğu tazminat alacağı hakkına kanunen halef olmasını ve hukuken onun yerine geçmesini ifade eder. Sigortacının halefiyet hakkı, sadece ödeme yaptığı sigorta tazminatı ile sınırlı bir başvuru hakkı bahsettiği için “cüz’i halefiyet”; kanun hükmü gereği kendiliğinden halefiyetin gerçekleşmesi sebebiyle de “kanuni halefiyet” niteliğindedir. Sigorta genel şartlarında sigortacının halefiyetine ilişkin hükümlere yer verilmiş olması halinde dahi sigortacının halefiyeti “kanuni” olma niteliğini kaybetmeyecektir.

Sigortacının halefiyeti, esasen zarar sigortaları için uygulama bulan bir düzenleme olup, can sigortaları için kural olarak uygulama alanı bulmaz. Zarar sigortaları bakımından ise genel bir düzenleme söz konusu olmayıp, halefiyete ilişkin hükümler mal ve sorumluluk sigortaları için ayrı ayrı kaleme alınmıştır. TTK m. 1472 hükmü mal sigortalarında sigortacının halefiyetini düzenlerken; TTK m.1481 hükmü ise sorumluluk sigortalarında sigortacının halefiyetine ilişkin hükümlere yer vermiştir. Mal ve sorumluluk sigortaları açısından ayrı ayrı kaleme alınmasını gerektirecek bir ihtiyacın söz konusu olmadığı ve zaten bu iki hüküm birbiriyle neredeyse tamamen örtüşür biçimde kaleme alındığı göz önüne alınarak halefiyet ilkesinin zarar sigortalarına uygulanabilecek genel bir hüküm olarak tek madde olarak düzenlenmesi daha isabetli olacaktır.

Halefiyet ilkesinin sigorta hukukunda birçok işlevi bulunmaktadır. Her şeyden önce halefiyet, sigorta primlerinin daha düşük hesaplanmasına katkı sağlamaktadır. Zira, sigortacı ödediği tazminat nispetinde sigortalıya halef olmakta ve bu durum sigorta maliyetini ve sigortacının üstlendiği riski düşürmekte ve sonuç olarak sigortacı sigorta primlerini hesaplarken bu olguları göze almakta ve primleri düşük tutmaktadır. Ayrıca halefiyet ilkesi zenginleşme yasağı ilkesini de desteklemekte, onunla örtüşmektedir. Zira, sigortacının halef olduğu nispette sigortalı, zarar sorumlusuna başvuru hakkını kaybetmekte ve böylece sigortalının sigorta tazminatı aldıktan sonra zarar sorumlusuna başvurarak tekrar tazminat almasını ve bu şekilde zenginleşmesinin önüne geçilmektedir. Sigortacının halef sıfatıyla zarar sorumlusuna karşı başvuru hakkının olması aynı zamanda zarar sorumlusunun kusuruyla verdiği zararın hukuki sonuçlarına katlanmasını da sağlamaktadır.

⁷⁰KILIÇOĞLU, a.g.k., 420, 422; OMAĞ, Halefiyet, s. 198, 204; KAYIHAN, a.g.k., s. 1604.

⁷¹Aynı yönde bkz. OMAĞ, Halefiyet, s. 208; aksi görüş için bkz. KILIÇOĞLU, a.g.k., s. 421.

Sigortacının, halefiyetten hakkına dayanarak rücu hakkını kullanmak üzere zarar sorumlusuna yönelteceği davaya “rücu davası” denir. Sigortacının halefiyet sonrasında açacağı rücu davasının hukuki niteliğizazar sorumlusundan bir edim talep edildiğinde“eda davası” ve bir zararın tazmini hedef aldığından “tazminat davası” olduğu söylenebilir. Rücu davasının konusu, görevli ve yetkili mahkemenin tespiti, zamanaşımı ve ispat yükü gibi konularda sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki hukuki ilişki baz alınmalı ve bu ilişkinin hukuki niteliğine göre bu olgular tespit ve tayin edilmelidir.

KAYNAKÇA

- AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin (2018):Sigorta Hukuku Ders Kitabı, C.2, Yetkin Yayınları.
- BAHTİYAR, Mehmet (1997): Sigorta Poliçesi Genel Koşulları, BATİDER, Y. Aralık, C. 19, S. 2, s. 89-108.
- BOZER, Ali (1999): Sigorta Hukuku Genel Hükümler – Bazı Sigorta Türleri, Bankalar Ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- ÇEKER, Mustafa (2017): 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, 17. Baskı, Adana (Sigorta Hukuku).
- ÇEKER, Mustafa (2006):“Sigortacının Rücu Hakkı”, Legal Hukuk Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 48, s. 3710 vd.(Rücu Hakkı)
- KARASU, Rauf (2015): 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı, C.2.
- KAYIHAN Şaban (2016): “Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3.
- KENDER, Rayegân (2017): Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 16. Baskı, İstanbul.
- KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat (1974): Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-4.
- NOMER. Haluk (1997): “Halefiyet ile Rücu Arasındaki ilişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, İÜHFİM, C. 55, S.3 .
- OMAĞ, Merih Kemal (2011): Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, 2. Baskı, Ankara.
- ULAŞ, Işıl (2012): Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 8. Baskı, Ankara.